

певний період і про свої податкові зобов'язання. На підставі цієї заяви податковий орган нараховує податок і зобов'язує платника податків перерахувати його після повідомлення. Застосування деклараційного способу не виключає й поетапного внесення сум податку в формі авансових платежів. У цьому разі підсумкове надання декларації є певною заключною, контрольною дією платника. Авансовий податковий платіж являє собою спосіб сплати податку, за якого суми, що направляються до бюджету, сплачуються у встановленому порядку до настання терміну платежу за податком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорука А. А. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: навч. посібник; за ред. А. А. Григорука, М. С. Палюха. – 2-ге вид. / А. А. Григорука, М. С. Палюха, Л. М. Литвин, Т. Д. Літвінова. – Тернопіль, 2002. – 304 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. В 2-х т. – М.: Економ., 1993.

Лихач І.

Науковий керівник – викл. Гулик С. В.

ПРИРОДНІ УМОВИ І РЕСУРСИ МІСТА ТЕРНОПІЛЯ

Кожного дня суспільство використовує багатства природи у своєму повсякденному житті. Адже природні умови є надзвичайно різноманітні і завдяки їм людина може реалізувати всі свої потреби. Взаємодіючи з навколишнім середовищем, людство безпосередньо використовує природні ресурси у різних видах діяльності. Це корисні копалини, земля, ліси, тварини і рослини, кліматичні чинники. Їх людина бере у природи, щоб забезпечити себе їжею, одягом, взуттям, паливом, меблями, спорудити будівлі, тим самим змінюючи середовище для задоволення власних потреб. Сьогодні діяльність людини набула такого розмаху, що виникла загроза знищення всього живого на Землі.

Вплив людини на природне оточення є і в Тернополі. У місті здійснюються певні зміни кліматичних та гідрологічних умов, ландшафтних комплексів, природно-ресурсного потенціалу (видобуток корисних копалин). Тому, детальне вивчення природних умов та ресурсів й всебічний аналіз людської діяльності, допоможуть з'ясувати причини цих негативних процесів та знайти шляхи вирішення проблем.

Рис. 1. Тернопіль на адміністративній карті

Метою статті є комплексне вивчення і детальний аналіз природних умов і ресурсів міста Тернополя.

Тернопіль — місто у західній частині України, політико-адміністративний, економіко-діловий та культурний центр Тернопільської області. Займає площу 72 км², що становить 0,4% території області.

Місто розташоване на південно-західній окраїні давньої Східно-Європейської платформи. Цю частину платформи багато дослідників виокремлюють у Волино-Подільську плиту, кристалічний фундамент якої досить глибоко занурений. Поверхня його вкрита осадовими породами верхнього протерозою, палеозою, мезозою та кайнозою [5].

Рельєф Тернополя рівнинний. Територія міста розташована на Тернопільському плато, Подільської височини Східноєвропейської рівнини.

Це найбільш рівнинна центральна частина області., злегка нахилена на південь і південний схід. Поверхня розчленована долинами Стрипи і Серету. **Абсолютні висоти Тернополя: найнижча** — 298 м — уріз води річки Серет в межах парку «Топільче», що біля Об'їзної дороги, а найвища — 374 м — мікрорайон «Східний», бульвар Данила Галицького. Середня висота міста над рівнем моря — 320 м. Вертикальне розчленування території сягає 75 метрів.

Загалом клімат Тернополя помірно континентальний із нежарким літом, м'якою зимою і достатньою кількістю опадів. В цілому протягом року панує континентальне помірне повітря, часто приходять трансформоване морське помірне повітря з північної Атлантики. Узимку на територію міста проникають відроги сибірського антициклону, які приносять холодну погоду, а влітку, коли він відступає, має вплив Азорський максимум. На весні і на початку осені на територію області проникає континентальне арктичне повітря, що призводить до різкого похолодання [2].

В межах міста протікає річка Серет з водосховищем (Тернопільський став), яка належить до басейну Дністра, та її права притока (довжина близько 8 км), яка впадає в Тернопільський став поблизу готелю Галичина. До другої половини XIX століття в межах міста протікала річка Рудка по лінії сучасних вулиць Соломії Крушельницької та Галицькій, а витік її знаходився неподалік сучасного Підволочиського шосе (у XX столітті вона майже повністю висохла). На території Тернополя водосховище та став відомі з давніх часів. Із XVI ст. Тернопільський став відіграв оборонну функцію, а також з метою риборозведення та відбирання води для роботи млинів тощо. За обсягом та глибиною водосховище міста є одним з найбільших в області — 12,6 млн. м³ об'ємом, та 12 м найглибшою відміткою.

Його повний обсяг становить 12,6 млн. м³, а корисний — 6,6 млн. м³. Належить Тернопільське водосховище комунальному господарству, а через те, що знаходиться в м. Тернопіль, має рекреаційне призначення [4].

Ґрунти території представлені різновидами сірих опідзолених та чорноземів опідзолених, які вирізняються сприятливістю для всіх сільськогосподарських культур і плодово-ягідних насаджень. У заплавах місцевостях поширені лучно-болотні і лучно-чорноземні ґрунти.

В системі геоботанічного районування досліджувана територія належить до Європейської широколистянолісової області, Східноєвропейської провінції, Західноукраїнської підпровінції, Тернопільського (Західноподільського) округу, Тернопільського району.

В межах ландшафтів м. Тернополя поширені такі типи місцевостей:

— заплавні місцевості з лучно-болотною рослинністю з лучно-болотними і болотними ґрунтами, що займають найнижчий гіпсометричний рівень у долині р. Серет;

— схиліві місцевості, почленовані балками та ярами з лісовою і трав'янистою рослинністю під сірими лісовими ґрунтами та чорноземами лучними, що займають схили річкової долини Серету;

— місцевості рівнинно-хвилястих вододілів розчленовані з фрагментами лісової рослинності з чорноземами опідзоленими і сірими лісовими ґрунтами.

Багато з цих місцевостей займають у місті лише невеликі території, їх площа поступово скорочується. Причиною зменшення природних ландшафтів є виникнення антропогенних ландшафтів та їх швидкий розвиток. Це один з проявів техногенного впливу на природні геосистеми, який приводить до їх змін і перетворень [1].

Серед мінеральних ресурсів Тернополя переважають корисні копалини місцевого значення. Провідне місце серед них займають нерудні корисні копалини (пісковики, вапняки, піски, бентонітові глини, гіпс, мергель), які є сировиною для виробництва будівельних матеріалів.

Кліматичні ресурси — важлива складова розвитку рекреаційного господарства, вони визначають загальну комфортність території для лікування, відпочинку та проведення дозвілля. В загальному протягом року для людей різних вікових груп кліматичні умови в м. Тернополі є сприятливими для оздоровлення та рекреаційної діяльності [2].

Рекреаційні ресурси поверхневих вод Тернополя представлені річкою, штучною водоймою, які є придатними для відпочинку населення на всій своїй протяжності, або частково. Вони прикрашають ландшафт, створюють мікроклімат, дозволяють відпочиваючим займатись водним спортом, рибалкою, пляжно-купальним відпочинком і забезпечують об'єкти територіально-рекреаційного комплексу прісною водою. Місто Тернопіль, як і весь Тернопільський район відноситься до Північного водно-рекреаційного району для якого характерна в цілому сприятлива екологічна ситуація, відносно високі якісні показники води [5].

Природні паркові ландшафти, їх окремі компоненти охороняються в межах 10-и територій та об'єктів природно-заповідного фонду у складі РЛП, ботанічного заказника, 3-х парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 3-х ботанічних та 2-х гідрологічних пам'яток природи. Загальна площа заповідних територій та об'єктів складає 723,96 га або 12,27 % загальної площі міста. Це доволі високий показник заповідності в межах адміністративних районів та міськрад обласного підпорядкування. Разом з тим, у місті є можливості розширення заповідної мережі за рахунок взяття під охорону парку ім. Т.Шевченка (22 га), парку «Національного відродження» (55 га), гідропарку «Топільче» (98 га), скверу по вул. Миру (1 га), дендропарку педуніверситету (5 га), скверу «Театральний» (0,5 га) загальною площею понад 180 га [6].

Проаналізувавши природні ресурси міста Тернополя, можна зробити висновок, що загалом місто володіє значним природно-ресурсним потенціалом. Проте, наявність ресурсів і їх використання — це зовсім різні речі. На жаль, наявний потенціал Тернопіль сьогодні використовує лише на 5%, що негативно позначається на економічній ситуації міста і добробуті населення загалом. Також у місті є проблеми, які пов'язані з забрудненням природних умов. На сьогоднішній день ця тенденція посилюється і ускладнюється внаслідок неприйняття своєчасних дієвих запобіжних заходів.

При тенденції зростання кількості транспортних засобів і валових викидів від мобільних джерел забруднення, спостерігається тенденція до скорочення частки зелених насаджень у структурі земельних угідь.

Відсутність ефективної зеленої зони міста, а також посилення антропогенного впливу на пояси зон санітарної охорони водозаборів може спричинити погіршенню якості питної води [7].

Передбачається здійснення комплексу заходів для реалізації інвестиційних проєктів, зменшення забрудненості міста, нарощування обсягів надання туристичних послуг за рахунок розширення в'їзного та внутрішнього туризму, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини, поліпшення транспортного обслуговування, випуску якісної рекламної продукції.

Поставлені завдання можуть бути вирішені шляхом: впровадження сучасних методів рекламно-презентаційної діяльності; запровадження нових технологій виробництва, підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини; створення сучасної дорожньої інфраструктури на основних туристичних маршрутах; реалізації інвестиційних проєктів; реконструкції та модернізації санаторно-курортних, відпочинкових і туристичних закладів. Вищепераховані заходи допоможуть зберегти, відновити та примножити природні умови і ресурси нашого міста, а також збережуть навколишнє середовище для наступних поколінь [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Геренчук К.І. Природа Тернопільської області: монографія / К.І. Геренчук. — Львів: «Вища школа», 1979. — 167 с. — 116 с.
2. Заставецька О.В. Географія Тернопільської області: [навчальний посібник для учнів 8-9 класів] / О.В. Заставецька, Б.І. Заставецький, Д.В. Ткач. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. — 144 с.
3. Програма розвитку туризму в Тернопільській області (Електронний ресурс) / Спосіб доступу: URL: <http://www.ternotour.com.ua/>
4. Свинко Й. М. Сторінки природи рідного краю (Нариси про природу Тернопільської області): [науково-популярна книга] / Й.М. Свинко, П.М. Холява, Л.П. Запорожан. — Тернопіль: «Оріон», 1994. — 116 с.

5. Сивий М. Я. Природні умови і ресурси Тернопільщини: монографія / М.Я. Сивий, Л.П. Царик. – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2011. – 512 с.
6. Царик Л.П., Чернюк Г.В. Природні рекреаційні ресурси. Методи оцінки і аналізу (на прикладі Тернопільської області). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188с.
7. Царик Л.П. Геоекологічні проблеми міста Тернополя / Л. Царик, П. Царик, І. Вітенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайм». - №2 (випуск 35). – 2013. – 264с. – 196с.

Лаврик З.

Науковий керівник – доц. Григорук А.А.

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Інфляція є одним із найтяжчих проявів макроекономічної нестабільності. У світі немає країни, яка б у другій половині ХХ ст. тією чи іншою мірою не зазнала б втрат від інфляції. Особливо негативно відбивається інфляція на всіх сторонах соціально-економічного життя в Україні.

Інфляція є порушенням процесу суспільного відтворення внаслідок перенасичення сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби господарського комплексу та їх знецінення. Розрізняють інфляцію попиту та інфляцію пропозиції (витрат виробництва). Інфляційні процеси викликають стрімке зростання цін, зниження життєвого рівня населення, позбавлення підприємців стимулів, викривлення економічних орієнтирів, загострення економічних і соціальних суперечностей.

Історично склалося так, що найважливіша функція уряду полягає в тому, щоб стабілізувати економіку, тобто допомагати й забезпечувати повну зайнятість ресурсів і стабільний рівень цін. Перед вченими-економістами стоїть завдання глибоко й конкретно вивчати явища і тенденції у розвитку світової економіки. Одне з перших місць посідає аналіз інфляції та факторів, що її обумовлюють.

Інфляція призводить до відчутних наслідків у багатьох сферах суспільного життя, насамперед у соціальній та економічній. Якраз через ці наслідки інфляція постійно перебуває в центрі суспільної уваги, викликає занепокоєння в підприємців, політиків, усієї громадськості[1, с.505].

Метою роботи є висвітлення економічної природи інфляції, причини її виникнення, форми та типи в яких вона існує, та наслідки, які вона спричиняє. Простежити її вплив на інші сфери економічного життя та дослідження динаміки інфляційних процесів в Україні за роки незалежності.

Інфляція (від лат. Inflatio - надування) - це знецінення паперових грошей, яке проявляється як процес зростання загального рівня цін на споживчі товари і послуги.

Проте, інфляцію не правомірно ототожнювати з простим підвищенням цін, це складніше соціально-економічне явище. Досить сказати, що інфляція можлива і без зростання цін, якщо знецінення грошей набуває форми хронічного товарного дефіциту при фіксованих державою цінах. У цьому разі знецінюються в цілому грошові доходи економічних суб'єктів через так звані «примусові» заощадження, оскільки вони не мають можливості витратити їх на купівлю дефіцитних товарів.

Залежно від причин, що викликають інфляцію, розрізняють такі її види:

- відкриту, або цінову, яка виявляється в системному підвищенні загального рівня цін;
- придушену, або приховану, яка виявляється в зростаючому дефіциті товарів при формальній стабільності цін, забезпеченій централізованим характером їх встановлення.

Можливе комбінування обох типів інфляції, тобто поєднання сполучення дефіциту держбюджету і товарного дефіциту зі швидким зростанням цін і зниженням реальних доходів населення.

З погляду макроекономічного аналізу розрізняють:

- очікувану інфляцію можна спрогнозувати на будь-який період часу і вона досить часто є прямим результатом дій уряду.

- неочікувана інфляція характеризується раптовим стрибком цін, що показує негативний ефект на системі оподаткування і грошового обігу. В разі наявності у населення інфляційних очікувань така ситуація викличе різке збільшення попиту, що саме по собі створює труднощі в економіці і викривляє реальну картину суспільного попиту, що веде до